

Майя ТРИНЯК

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії імені професора М. Д. Култаєвої
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0003-4981-8535>

АНТРОПОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ В ДОБУ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА: ОСВІТНІЙ ВИМІР І ЦИФРОВІ ІДЕНТИЧНОСТІ

Стаття розглядає європейський вибір України як антропокультурний процес, що реалізується насамперед в освіті та цифрових середовищах. У фокусі аналізу – взаємодія мережових інфраструктур, освітнього дизайну та практик повсякденної взаємодії, через які конструюються цифрові ідентичності студентів і викладачів. Теоретичну рамку становлять філософія освіти, культурна антропологія та теорія мережевого суспільства, що дає можливість пояснити, як цінності гідності, справедливості, солідарності та відповідальності набувають операційного виміру в інтерфейсах, регламентах і методиках. Показано, що європейські орієнтири не редукуються до зовнішніх стандартів, а втілюються в «інженерію цінностей» освітніх інституцій: від мовної політики й інтеркультурної комунікації до алгоритмічно опосередкованого оцінювання. Обґрунтовано дві ключові засади формування цифрових ідентичностей, сумісних із європейськими нормами. Перша – принцип ціннісно-чутливого дизайну освітнього середовища, який вимагає інтеграції етичної рефлексії у технічні курси, прозорих механізмів зворотного зв'язку, видимості авторства та справедливих процедур апеляції. Друга – принцип багатомовної та міжкультурної видимості, що трактує різноманітність як ресурс навчання й забезпечує інклюзивні режими участі через багатомовні інтерфейси, налаштовувані ритми взаємодії та увагу до невербальних кодів. Аргументовано, що поєднання цих принципів зменшує приховані бар'єри, підсилює довіру і сприяє трансформації університетів у простори відповідальної співучасті. Практична значущість полягає у наданні концептуальних орієнтирів для розроблення політик академічної доброчесності, програм формування цифрової компетентності та критеріїв оцінювання якості цифрової ідентичності. Зроблено висновок, що європейський вибір у добу мережевого суспільства має вимірюватися не деклараціями, а здатністю інституцій підтримувати людську гідність і колективну відповідальність у швидкоплинних інформаційних потоках; запропонована рамка окреслює шлях від риторики модернізації до практик, які роблять різницю у студентському досвіді та культурі університету.

Ключові слова: європейський вибір, філософія освіти, мережеве суспільство, ІТ освіта, цифрові ідентичності, ціннісно-чутливий дизайн, інтеркультурна комунікація, багатомовність, академічна доброчесність, цифрова компетентність, етика технологій.

Maya TRYNYAK

ANTHROPOCULTURAL PRINCIPLES OF UKRAINE'S EUROPEAN CHOICE IN THE AGE OF THE NETWORK SOCIETY: EDUCATIONAL DIMENSION AND DIGITAL IDENTITIES

The article examines Ukraine's European choice as an anthropocultural process that is implemented primarily in education and digital environments. The focus of the analysis is the

interaction of network infrastructures, educational design, and everyday interaction practices through which digital identities of students and teachers are constructed. The theoretical framework is formed by the philosophy of education, cultural anthropology, and the theory of the network society, which allows us to explain how the values of dignity, justice, solidarity, and responsibility acquire an operational dimension in interfaces, regulations, and methodologies. It is shown that European guidelines are not reduced to external standards, but are embodied in the “value engineering” of educational institutions: from language policy and intercultural communication to algorithmically mediated assessment. Two key principles for the formation of digital identities compatible with European norms are substantiated. The first is the principle of value-sensitive design of the educational environment, which requires the integration of ethical reflection into technical courses, transparent feedback mechanisms, visibility of authorship and fair appeal procedures. The second is the principle of multilingual and intercultural visibility, which treats diversity as a learning resource and provides inclusive modes of participation through multilingual interfaces, customizable rhythms of interaction and attention to non-verbal codes. It is argued that the combination of these principles reduces hidden barriers, strengthens trust and contributes to the transformation of universities into spaces of responsible participation. The practical significance lies in providing conceptual guidelines for the development of academic integrity policies, digital competence development programs and criteria for assessing the quality of digital identity. It is concluded that the European choice in the era of the network society should be measured not by declarations, but by the ability of institutions to support human dignity and collective responsibility in fast-moving information flows; The proposed framework outlines a path from the rhetoric of modernization to practices that make a difference in the student experience and university culture.

Key words: European choice, philosophy of education, network society, IT education, digital identities, value-sensitive design, intercultural communication, multilingualism, academic integrity, digital competence, ethics of technology.

Вступ. Вибір України на користь європейського цивілізаційного курсу не зводиться до правових процедур чи інституційної гармонізації; він розгортається як антропокультурний процес, у якому переосмислюються образ людини, норми співжиття та сценарії майбутнього. У добу мережевого суспільства цей процес проходить крізь освітні інституції та цифрові середовища, де формуються практики саморозуміння, взаємодії та довіри. Європейські орієнтири тут постають не як зовнішні стандарти, а як ресурс ціннісної артикуляції спільного блага, правової культури й відповідальності за публічний простір.

Напруження між історичною пам'яттю, мовно-культурною різноманітністю та новими режимами медіації виявляє крихкість і водночас стійкість української ідентичності. Цифрові інфраструктури – від платформ до алгоритмічних систем – не лише канали комунікації, а середовища конструювання смислів, у яких посилюються як практики солідарності, так і ризики фрагментації. Освіта стає місцем,

де ці динаміки отримують форму: через навчальні програми, педагогічні стратегії, етику взаємодії та дизайн освітнього простору, що або підтримує, або підриває європейський вектор.

Філософський аналіз антропокультурних чинників європейського вибору потребує поєднання перспектив – філософії освіти, культурної антропології та теорії мережевого суспільства – з увагою до практик, у яких народжуються цифрові ідентичності: мовна політика університетів, інтеркультурна комунікація, цифрова доброчесність, етика даних, громадянська медіаграмотність. У такій рамці освіта постає як простір ціннісної інженерії, де нормативні очікування втілюються в конкретних технологічних і організаційних рішеннях, а європейський вибір вимірюється не деклараціями, а здатністю підтримувати людську гідність і взаємну відповідальність у складних інформаційних потоках.

Мета статті – обґрунтувати антропокультурні умови й освітні механізми формування цифрових ідентичностей, су-

місних із європейськими цінностями в мережевому суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Сучасне мережеве суспільство не лише прискорює циркуляцію смислів, а й переозначає траєкторії європейського вибору як подію культури, у центрі якої стоїть антропологічне питання про здатність людини підтримувати зв'язки довіри в умовах високої медіалізації. Український контекст загострює це питання через нашарування історичної пам'яті, мовних практик і цифрових звичок, що актуалізуються в освітніх інституціях як просторах виробництва ідентичностей. У полі освіти конкурують різні режими нормування – правові, етичні, інструментальні – і саме їхня збалансованість визначає, чи набуде європейський вектор змісту, співмірного з гідністю особи та відповідальністю спільнот. Антропокультурний фокус дає змогу розглядати європейські стандарти не як зовнішні обмеження, а як внутрішній ресурс інституційного самовдосконалення, у якому цінності стають операційними правилами взаємодії. Університети та школи, проєктуючи цифрові середовища, формують не нейтральні артефакти, а моделі співжиття, що відтворюють утілені очікування щодо справедливості, відкритості та солідарності. Від того, як інтерпретується людський досвід у курсах, методиках і політиках доброчесності, залежить конфігурація цифрових ідентичностей студентів і викладачів. Українська традиція філософії освіти, що опрацьовує післявоєнну перспективу та виклики трансформації, надає підстави для поєднання нормативного і практичного в межах спільних європейських горизонтів [1, с. 1; 2, с. 7; 8, с. 146].

Європейський вибір як антропокультурний процес матеріалізується в рішеннях освітнього дизайну, зокрема в організації взаємодії, мовній політиці та механізмах оцінювання. Вибудова навчального курсу, добір цифрових платформ і сценаріїв співпраці визначають, чи буде закладено культуру діалогу й саморефлексії, чи, навпаки, – культуру фрагментації та імітації комунікації. Розвиток

цифрової компетентності не вичерпується технічною грамотністю, а охоплює етичну чутливість і здатність розрізняти режими влади в медійному середовищі. Практики доброчесності в цифрових просторах стають випробуванням інституційної здатності до прозорості й відповідальності, особливо коли оцінювання переноситься у платформи, що схильні до алгоритмічних упереджень. Саме тут постає потреба у філософському аналізі норм взаємодії, які підтримують гідність співрозмовника й автономію мислення. Концепт навчального середовища як носія цінностей вимагає уважності до деталей: структури зворотного зв'язку, видимості авторства, правил модерації, процедур апеляції. В українських студіях цифрової трансформації освіти це поступово осмислюється як складова гуманітарного профілю інституцій [8, с. 142; 10, с. 58; 6, с. 185].

Цифрові ідентичності в освітньому полі конструюються через мову, жести, ритуали курсів і матеріальність платформ, а також через неочевидні механізми символічного визнання. Невербальні практики медіапростору – від композиції візуальних завдань до тілесної присутності в гібридних форматах – впливають на те, як учасники інтерпретують правила співжиття та місця легітимного голосу. Їхня «прецедентність» задає матриці наслідування і вкорінює нові норми, що легко входять у звичку і тим самим чинять опір критичному перегляду. Мовна політика в аудиторіях із високою культурною різноманітністю визначає, чи цифрова ідентичність іноземного студента буде інструментом включення, чи каналом маргіналізації. Коли ж цифрові інструменти не відбивають багатомовності, вони створюють приховані перепони для рівного доступу до визнання й успіху. У такій перспективі формалізовані норми доброчесності мають доповнюватися інклюзивними практиками, що визнають символічні ресурси кожного учасника. Українські дослідження медіапрактик і багатомовної ідентичності надають емпіричний ґрунт для цих висновків [3, с. 127; 4, с. 60; 5, с. 207].

Відкрита система мережевого суспільства підсилює взаємодію освітніх і громадянських контекстів, де ідентичність набуває рис реляційного проєкту. Навчальні програми, орієнтовані на співпрацю та міждисциплінарність, задають етику колективної відповідальності та перерозподіляють авторство знання. Якщо цифрові формати стимулюють лише індивідуальну ефективність, вони провокують конкуренцію сигналів і знижують якість публічної аргументації. Якщо ж курсова архітектура підтримує довгі розмови, прозорі ролі та справедливі процедури згоди, вона вирощує вміння діяти разом у складних умовах. Європейський вибір тоді постає як практика взаємного навчання, а не як імітація стандартів. Це потребує тонкої настройки між нормативними орієнтирами та локальними традиціями інституційної культури. Доказова база для такої інституційної роботи акумулюється у студіях про lifelong learning і цифрову людяність [12, с. 142; 10, с. 61; 2, с. 8].

Етика цифрової освіти становить окремий об'єкт філософської рефлексії, оскільки питання про добро і справедливість у віртуальних просторах має іншу матеріальність, ніж у класичній аудиторії. Вбудованість алгоритмів у процеси відбору, оцінювання та рекомендацій породжує нові форми влади, які потребують осмислення в категоріях легітимності, згоди та відповідальності. Відповідь на виклики упереженості, непрозорості та «надлишкової оптимізації» не зводиться до технічних патчів, адже вона вимагає конституювання етичних компетентностей як частини навчальних результатів. Дослідження в галузі етики обчислювальної освіти пропонують модулі аналізу цінностей, інтегровані безпосередньо в дисципліни, що формують технічну грамотність. Емпіричні дані свідчать про зростання усвідомлення студентами соціальних наслідків технологічних рішень за умови системної роботи з кейсами, дискусіями та рефлексією. Це узгоджується з настановами європейських освітніх політик, але потребує локальної адаптації до мовних, культурних і правових реалій.

Розроблення таких підходів є ключем до емансипації студента як відповідального агента в цифровій екосистемі [13, с. 18; 16, с. 30; 20, с. 350].

Питання сталих цінностей у технологічній освіті виводить дискусію за межі нормативної риторики і спонукає досліджувати «волю до дизайну», яка спрямовує рішення розробників і педагогів. Освітні артефакти – від інтерфейсів до інструкцій – закріплюють структури уваги й інтересів, що мають тривалі наслідки для інституційної пам'яті. Якщо ігнорувати ці структури, відтворюватимуться приховані пріоритети, які суперечать задекларованим принципам інклюзії та рівності. Філософська оптика тут дає змогу простежити, як цінності робляться «практичними» через матеріальні обмеження та процедури, що скеровують поведінку. У середовищах, де культивується свідома увага до стейкхолдерів і до довгострокових наслідків, зростає здатність інституцій чинити опір короткотерміновому утилітаризму. Це важливо для європейського вибору, який апелює до людської гідності як до критерію оцінки технологічного розвитку. Українські та міжнародні студії підтверджують доцільність такого ціннісного фреймінгу для підготовки майбутніх педагогів і інженерів [15, с. 15; 6, с. 189; 12, с. 146].

Мовна ідентичність іноземних студентів у багатокультурному університеті є лакмусовим папірцем для практик європейської інклюзії. Там, де політика багатомовності інтегрована в цифрові системи навчання, формується досвід рівного доступу до знання й визнання, а не лише до інформації. Там, де вона замінюється «мовним мінімалізмом», виникають дублюючі канали неформального перекладу, що підживляють академічну справедливість і посилюють несиметрії. Невербальні коди – візуальні інструкції, знаки ввічливості, темп взаємодії – значною мірою визначають емоційну безпеку й готовність до участі. Такі коди варто осмислювати не як другорядні, а як структурні елементи цифрової ідентичності. Переорієнтація освітніх середовищ на чутливість до культурної

різниці підсилює людський вимір європейського проєкту. Це є не лише моральною вимогою, а й стратегічною передумовою якості спільної роботи. Українські дослідження пропонують конкретні висновки для університетської політики підтримки іноземних студентів [4, с. 65; 3, с. 129; 5, с. 210].

Розвиток цифрової компетентності в Україні супроводжується пошуком балансу між інструментальною ефективністю та гуманітарною рефлексією. Там, де другий компонент відсутній, освітні практики швидко перетворюються на реплікацію технологічних трендів без належної уваги до соціальних наслідків. Там, де він інтегрований, з'являється критичний горизонт, що дає можливість інституціям приймати рішення, сумісні з європейськими нормами справедливості та прав людини. Практичні моделі формування ІК-компетентностей показують, що питання етики, комунікації та публічної відповідальності можна робити видимими через структуру завдань і критерії оцінювання. Це потребує ресурсів і політичної волі, але має високий кумулятивний ефект для культури довіри. Додатково важливими є механізми підтримки неперервного навчання дорослих, які зміцнюють соціальну тканину поза формальними програмами. В українському полі досліджень окреслено контури таких підходів [6, с. 190; 12, с. 147; 8, с. 147].

Культури доброчесності в цифровій освіті не виникають спонтанно; вони спираються на поєднання етичних навчальних модулів і процедур, що гарантують справедливість та можливість апеляції. Емпіричні дослідження демонструють, що систематичне включення кейсів про ціннісні конфлікти й соціальні наслідки технологій підвищує здатність студентів розпізнавати ризики маніпуляції та контролю. Водночас культурні та мовні відмінності визначають, як саме інтерпретуються ті самі ситуації, тож універсальні етичні схеми потребують контекстуалізації. Європейський вимір освіти проявляється як уміння вести аргументовану розмову між різними традиціями, не розчиняючи їх в абстрактному

консенсусі. Інституції, що підтримують таку розмову, схильні легше адаптуватися до змін технологічних середовищ, зберігаючи фокус на гідності особи. Це дає можливість узгоджувати локальні практики із ширшими європейськими стандартами без втрати сенсу для конкретних спільнот. Корисні інсайти для таких програм містять міждисциплінарні огляди та міжкультурні опитування [13, с. 5; 19, с. 5; 20, с. 354].

Перший ключовий принцип формування цифрових ідентичностей, сумісних із європейським вибором, можна позначити як **принцип ціннісно-чутливого дизайну освітнього середовища**. Він передбачає, що будь-яке технічне або організаційне рішення розглядається крізь призму гідності, справедливості та інклюзії, а структура платформи, інтерфейс курсу й регламент оцінювання налаштовуються так, щоб підтримувати діалог і співучасть. Практична реалізація передбачає вбудовані модулі етичної рефлексії у технічні дисципліни, прозорі механізми зворотного зв'язку, видимість авторства та чіткі правила апеляції. Принцип вимагає процедур участі стейкхолдерів у прийнятті рішень щодо інструментів і регламентів, зокрема студентів із різними мовними та культурними профілями. Він узгоджується з емпіричними даними про ефективність «вбудованого» аналізу цінностей і з філософськими підставами технологічної освіти, орієнтованої на стійкі цінності [16, с. 30; 15, с. 20; 13, с. 30].

Другий ключовий принцип – **принцип багатомовної та міжкультурної видимості в цифрових практиках навчання**. Його зміст полягає в тому, що мовні та культурні відмінності не маскуються й не редукуються до мінімуму, а стають видимими та методично підтриманими ресурсами навчання, інтегрованими в інтерфейси, завдання й оцінювання. Реалізація передбачає багатомовні канали інструкцій і підтримки, налаштовувані ритми обговорень, чутливість до невербальних сигналів і процедури взаємного перекладу смислів. Такий підхід підсилює досвід визнання та зменшує приховані бар'єри, що особли-

во важливо для іноземних студентів і для груп із різною цифровою соціалізацією. Принцип підкріплюється результатами досліджень про мовну ідентичність у багатокультурних середовищах і про роль невербальних кодів у медіапрактиках, а також узгоджується з моделями навчання впродовж життя, що зміцнюють соціальну тканину університетів. У застосуванні він утворює міст між локальними традиціями та європейськими нормами академічної доброчесності [4, с. 56; 3, с. 123; 12, с. 146].

Висновки. Європейський вибір виявляється не лише як геополітичний вектор, а як процес антропокультурної самоорганізації, що відбувається в освіті та цифрових середовищах. Цифрові ідентичності постають продуктом взаємодії норм, інфраструктур і практик повсякденної участі, а отже, потребують свідомого проектування. Освітні інституції здатні перетворити зовнішні стандарти на внутрішні звички справедливості, відкритості та відповідальності, якщо робота з цінностями не відділяється від організації курсів, інтерфейсів і процедур. У такій логіці європейські орієнтири набувають операційного виміру: вони працюють не як декларації, а як режими співжиття, що підтримують людську гідність у високій динаміці мережевого суспільства.

Запропоновані принципи – ціннісно-чутливий дизайн освітнього середовища та багатомовна й міжкультурна видимість – визначають рамку відповідальної цифрової освіти. Перший принцип пере-

водить етичні настанови в конкретні інженерні й організаційні рішення, завдяки яким формується культура довіри та співучасті. Другий робить різноманітність ресурсом навчання, зменшує приховані бар'єри та підтримує досвід визнання, критично важливий для академічної справедливості. Разом вони дають можливість освітнім установам утримувати баланс між ефективністю та людяністю, між локальними традиціями й загальноєвропейськими нормами. Це зміщує акцент з контролю та формальних регламентів на співтворення спільного простору відповідальної взаємодії.

Подальший поступ вимагає інституційної послідовності, етичної грамотності викладачів і стійкої політики неперервної освіти для різних груп дорослого населення. Перспективними напрямками є розробка індикаторів якості цифрової ідентичності, методик оцінювання інклюзивності інтерфейсів, а також протоколів участі зацікавлених сторін у виборі технологій. Обмеження дослідження полягають у високій мінливості медіасередовищ і залежності практик від контексту, що потребує ситуаційно чутливих рішень і пілотних упроваджень. Проте саме в цих умовах відкривається можливість для інновацій, які узгоджують технічний прогрес з європейським змістом освіти та культурою громадянської взаємності. Такий курс робить цифрову модернізацію не самоціллю, а засобом розширення простору свободи й відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрос, Є. І., Шалашенко, Г. І., Загороднюк, В. П., Хамітов, Н. В., Лютий, Т. В. та ін. (2014). Антропокультурні чинники європейського вибору України. Київ: Наукова думка. 303 с.
2. Андрущенко, В. П. (2022). Післявоєнний світ науки та освіти: філософська рефлексія майбутнього. *Вища освіта України*. № 1–2 (84–85). С. 5–9. DOI: 10.31392/NPU-VOU.2022.1-2(84-85).01.
3. Триняк, М. (2024). Прецедентність у невербальних практиках сучасного медіапростору: філософсько-культурологічний аналіз. *Humanities Studies*. № 20 (97). С. 122–130. DOI: 10.32782/hst-2024-20-97-14.
4. Триняк, М. (2025). Мовна ідентичність у багатокультурному освітньому середовищі: виклики для іноземних студентів. *Вісник Національного юридичного*

університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. № 1 (64). С. 55–66. DOI: 10.21564/2663-5704.64.324498.

5. **Триняк, М.** (2025). Інтеркультурна комунікація в освіті як простір доброчесності: потенціал дизайну освітнього середовища у сприянні етичній взаємодії. *Humanities Studies*. № 23 (100). С. 206–211. DOI: 10.32782/hst-2025-23-100-22.

6. **Процька, С.** (2023). Практичні аспекти формування ІК-компететності майбутнього магістра освітньої галузі. *Scientific Collection "InterConf+"*. 31 (147). Р. 184–191. DOI: 10.51582/interconf.19-20.03.2023.020.

7. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>.

8. **Іванова, О. С.** (2024). Філософія освіти в умовах цифрової трансформації суспільного життя. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*. 15 (1). С. 141–148. DOI: 10.31548/hspedagog15(1).2024.141-148.

9. **Мельник, Ю., Тодорова, С., Шевченко, Г.** (2024). Філософія штучного інтелекту у вищій освіті. *Humanities Studies*. № 19 (96). С. 126–134. DOI: 10.32782/hst-2024-19-96-14.

10. **Нікітенко, В. О., Олексенко, Р., Кивлюк, О.** (2022). Формування цінностей цифрової освіти і цифрової людини у діджиталізованому суспільстві. *Humanities Studies*. № 10 (87). С. 53–63. DOI: 10.26661/hst-2022-10-87-06.

11. **Тормахова, А.** (2023). Цифрові технології як основа формування digital anthropology. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. № 47. С. 45–49. DOI: 10.35619/ucpmk.v47i.721.

12. **Чайка, І., Павловський, В., Кравченко, Р.** (2024). Освіта протягом життя як загальнолюдська цінність у XXI столітті: системний та синергетичний виміри. *Humanities Studies*. № 19 (96). DOI: 10.32782/hst-2024-19-96-10.

13. **Brown, N., Xie, B., Sarder, E., Fiesler, C., Wiese, E. S.** (2024). Teaching Ethics in Computing: A Systematic Literature Review of ACM Computer Science Education Publications. *ACM Transactions on Computing Education*. 24 (1). Р. 1–36. DOI: 10.1145/3634685.

14. **Castells, M.** (2022). The Network Society Revisited. *American Behavioral Scientist*. 67 (7). DOI: 10.1177/00027642221092803.

15. **Hallström, J., & Ankiewicz, P.** (2024). Foregrounding Sustainable Values in Technology Education: Philosophical Perspectives on Design Volition. *Journal of Technology Education*. 35(2). Р. 8–22. DOI: 10.21061/jte.v35i2.a.2.

16. **Копес, М., Magnani, M., Ricks, V., Torosyan, R., Basl, J., et al.** (2023). The Effectiveness of Embedded Values Analysis Modules in Computer Science Education: An Empirical Study. *Big Data & Society*, 10, Article 20539517231176230. DOI: 10.1177/20539517231176230.

17. **McDermott, R., & Daniels, M.** (2025). Determining the Scope of the Philosophy of Computing Education. *ACM ICER*. DOI: 10.1145/3724363.3729049.

18. **McDermott, R., & Daniels, M.** (2024). Steps Towards a Philosophy of Computing Education. *ACM ICER (Discussion Paper)*. DOI: 10.1145/3631802.3631817.

19. **Peña-Acuña, B., & Rubio-Alcalá, F. D.** (2024). Ethical Approach to the Use of Immersive Technologies. Advance about Digitalisation of Multilingual Programs in the EHEA. *Frontiers in Virtual Reality*. 5, 1357595. DOI: 10.3389/frvir.2024.1357595.

20. **Rivera-Piragauta, J. A., & Minelli de Oliveira, J.** (2022). Do Ethics and Values Play a Role in Virtual Education? A Study on the Perception of Students and Teachers. *Journal of Academic Ethics*. 21 (2). Р. 343–356. DOI: 10.1007/s10805-022-09459-z.

REFERENCES

1. **Andros, Ye. I., Shalashenko, H. I., Zahorodniuk, V. P., Khamitov, N. V., Liutyi, T. V., et al.** (2014). Antropokulturni chynnyky yevropeiskoho vyboru Ukrainy [Anthropocultural factors of Ukraine's European choice]. Kyiv: Naukova dumka. 303 p. [in Ukrainian].
2. **Andrushchenko, V. P.** (2022). Pisliavoiennyi svit nauky ta osvity: filosofska refleksiiia maibutnoho [The post-war world of science and education: a philosophical reflection on the future]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 1–2, 5–9 [in Ukrainian].
3. **Tryniak, M.** (2024). Pretsedentnist u neverbalnykh praktykakh suchasnoho mediaprostoru: filosofsko-kulturolohichniy analiz [Precedentiality in nonverbal practices of the modern media space: a philosophical and cultural analysis]. *Humanities Studies*, 20 (97), 122–130 [in Ukrainian].
4. **Tryniak, M.** (2025). Movna identychnist u bahatokulturnomu osvitnomu seredovyshchi: vyklyky dlia inozemnykh studentiv [Language identity in a multicultural educational environment: challenges for foreign students]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 1 (64), 55–66 [in Ukrainian].
5. **Tryniak, M.** (2025). Interkulturna komunikatsiia v osviti yak prostir dobrochesnosti: potentsial dyzainu osvitnoho seredovyshcha u sprianni etychnii vzaiemodii [Intercultural communication in education as a space of integrity: the potential of learning-environment design to foster ethical interaction]. *Humanities Studies*, 23 (100), 206–211. DOI: 10.32782/hst-2025-23-100-22 [in Ukrainian].
6. **Protska, S.** (2023). Praktychni aspekty formuvannia IK-kompetentnosti maibutnoho mahistra osvitnoi haluzi [Practical aspects of forming ICT competence of a future master in education]. *Scientific Collection "InterConf+", 31 (147)*, 184–191. DOI: 10.51582/interconf.19-20.03.2023.020 [in Ukrainian].
7. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Stratehichniy plan diialnosti Ministerstva osvity i nauky Ukrainy do 2027 roku [Strategic plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027]. URL: <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku> [in Ukrainian].
8. **Ivanova, O. S.** (2024). Filosofiia osvity v umovakh tsyfrovoy transformatsii suspilnoho zhyttia [Philosophy of education in the context of digital transformation of social life]. *Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy*, 15 (1), 141–148. DOI: 10.31548/hspedagog15(1).2024.141-148 [in Ukrainian].
9. **Melnyk, Yu.** (2024). Filosofiia shtuchnoho intelektu u vyshchii osviti [Philosophy of artificial intelligence in higher education]. *Humanities Studies*, 19 (96). DOI: 10.32782/hst-2024-19-96-14 [in Ukrainian].
10. **Nikitenko, V. O., Oleksenko, R., & Kyvliuk, O.** (2022). Formuvannia tsinnosti tsyfrovoy osvity i tsyfrovoy liudyny u didzhytalizovanomu suspilstvi [Formation of values of digital education and the digital human in a digitalized society]. *Humanities Studies*, 10, 53–63. DOI: 10.26661/hst-2022-10-87-06 [in Ukrainian].
11. **Tormakhova, A.** (2023). Tsyfrovii tekhnolohii yak osnova formuvannia digital anthropology [Digital technologies as the basis for forming digital anthropology]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, 47, 45–49. DOI: 10.35619/ucpmk.v47i.721 [in Ukrainian].
12. **Chaika, I., Pavlovskiy, V., & Kravchenko, R.** (2024). Osvita protiahom zhyttia yak zahalnoiudska tsinnist u XXI stolitti: systemnyi ta synerhetychnyi vymiry. [Lifelong learning as a universal value in the 21st century: systemic and synergetic dimensions]. *Humanities Studies*, 19 (96). DOI: 10.32782/hst-2024-19-96-10 [in Ukrainian].
13. **Brown, N., Xie, B., Sarder, E., Fiesler, C., & Wiese, E. S.** (2024). Teaching Ethics in Computing: A Systematic Literature Review of ACM Computer Science Education

Publications. *ACM Transactions on Computing Education*, 24 (1), 1–36. DOI: 10.1145/3634685 [in English].

14. **Castells, M.** (2022). The Network Society Revisited. *American Behavioral Scientist*, 67 (7). DOI: 10.1177/00027642221092803 [in English].

15. **Hallström, J., & Ankiewicz, P.** (2024). Foregrounding Sustainable Values in Technology Education: Philosophical Perspectives on Design Volition. *Journal of Technology Education*, 35 (2), 8–22. DOI: 10.21061/jte.v35i2.a.2 [in English].

16. **Kopec, M., Magnani, M., Ricks, V., Torosyan, R., Basl, J., et al.** (2023). The Effectiveness of Embedded Values Analysis Modules in Computer Science Education: An Empirical Study. *Big Data & Society*, 10, Article 20539517231176230. DOI: 10.1177/20539517231176230 [in English].

17. **McDermott, R., & Daniels, M.** (2025). Determining the Scope of the Philosophy of Computing Education. In *Proceedings of the ACM International Computing Education Research Conference (ICER)*. DOI: 10.1145/3724363.3729049 [in English].

18. **McDermott, R., & Daniels, M.** (2024). Steps Towards a Philosophy of Computing Education. *ACM ICER (Discussion Paper)*. DOI: 10.1145/3631802.3631817 [in English].

19. **Peña-Acuña, B., & Rubio-Alcalá, F. D.** (2024). Ethical Approach to the Use of Immersive Technologies. Advance about Digitalisation of Multilingual Programs in the EHEA. *Frontiers in Virtual Reality*, 5, 1357595. DOI: 10.3389/frvir.2024.1357595 [in English].

20. **Rivera-Piragauta, J. A., & Minelli de Oliveira, J.** (2022). Do Ethics and Values Play a Role in Virtual Education? A Study on the Perception of Students and Teachers. *Journal of Academic Ethics*, 21 (2), 343–356. DOI: 10.1007/s10805-022-09459-z [in English].

Отримано: 06.10.2025
Рекомендовано: 14.11.2025
Опубліковано: 24.12.2025